

language", teoksessa *Leibniz and Adam*, ed. M. Dascal & E. Yakira, University Publishing Projects, Tel Aviv 1993.

Rene Descartes, *Œuvres*, ed. C. Adam & P. Tannery, J. Vrin, Paris 1966.

James Knowlson, *Universal language schemes in England and France 1600-1800*, University of Toronto Press, Toronto 1975.

Gottfried Wilhelm Leibniz, *Philosophischen Schriften*, hrsg. C.I. Gerhardt, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin 1875-1890.

Michael Losonsky, "Representationalism and Adamicism in Leibniz", teoksessa *Leibniz and Adam*, emt.

Paolo Rossi, "The twisted roots of Leibniz's characteristics", teoksessa *The Leibniz Renaissance*, Leo S. Olshki, Firenze 1989.

kaikenlaisia noemoja eli mieliä.

Vielä selvemmin rajoitetumpi tarkoite tulee mielestäni esiin L. H:n Kalevalan sitaateista. "Mieleni minun tekevi" viestittää, että minulla on tajunnassani jokin mielitekoa (-halua) ilmentävä kokemus. Kaikkien kokemusteni ei tällöin tarvitse olla "haluavia". Jos tässä yritämme korvata mieli-sanana kokemuksen kokonaisuuden nimellä, tulos "tajuntani tekevi" ei ole järkevä. Mieli ja tajunta eivät tässä sitaateissa ole vaihdettavissa.

Samaan tapaan suuri joukko nykysuomen mieli-sanojen käyttäjiä viittaa johonkin rajoitettuun kokemussisältöön, noemaan tai johonkin noemojen ryväkseen. Näin esimerkiksi ilmaisussa mielikuva, -teko, -johde, -pide-, -aihe, -kirja, -väri, -ruoka, -paikka jne. Tajunnan joittain sisältöjen laatu tulee hyvin julki esimerkiksi ilmaisussa kaiho-, murhe-, suru-, viha-, ilo-, uhri-mieli ja mieli-sanana paikan vaihtuessa yhdys-sanoissa mieliharmi, -paha, -hyvä, mielen-haikeus ym.

Juuri siksi, että tällaiset tajunnan sisältöjä spesifioivat ilmaisut suojautuisivat ristiriitaisilta tulkintamahdollisuuksiltaan – jotka seuraavat siitä, että luokan alkio olisi myös itsensä sisältävä luokka – tarvitaan sekä tajunnan että mielen käsitteet sekä niiden välille selkeästi tiedostettu tyyppiero.

Silloin kun sanotaan, että "tulee mieleen" (tai katoaa mielestä ym. samantapaisissa yhteyksissä), mieli viittaa laajempaan yhteyteen kuin johonkin spesifiin kokemussisältöön. Kuitenkin viesti näissä tapauksissa on kaiketi se, että en saa tietoisuuteeni tavoittelemaani sisältöä. Se on tajuntani piirissä, mutta sen tiedostamattomassa osassa.

Agricolan ja Kalevalan kielet ovat niin arkaaisia, ettei niistä saa apua filosofisten termien valintoihin ja käsiteanalyysiin. Vaikka yleensä luotetaan siihen, että lausekokonaisuus antaa sanalle merkityksen, silti filosofisten peruskategorioiden, kuten tajunnan ja mielen merkityksiä ei tulisi jättää lukijan hyväntahtoisen tulkinnan varaan. Se voi usein puuttuakin, ja filosofiaan perehtymättömien edellytykset siihen saattavat olla vajavaisia.

Onneksi meillä on puheena olevan ihmistutkimuksen osalta olemassa tältä vuosisadalta hieno perinne Th. Reinin, Arvid Grotenfeltin, Juho Hollon ja Eino Kailan elämäntöiden ansiosta. Ei ole mitään tarvetta turmella sitä amerikanismeilla. Heidän selkeä linjansa tajunnan käsitteen käytössä asettaa myös tajuttoman, tiedostamattoman ja tietoisuuden käsitteet kohdalleen ihmisen kokemus-ullottuvuuden tutkimuksessa. Näissä yhteyksissä suomen kieli on ylivoimaisen selkeä ja ilmaisullinen muihin sivistyskieliin verrattuna. Siksi toivotan mielenmalttia amerikkalaisuuden edessä rähmälleen heittäytymisessä.

MIELIPAAHAKIN MIELESTÄ

On kuitenkin hyvä mieli siitä, että Leila Haaparanta osallistui keskusteluun tajunnasta ja mielestä (*n&n* 4/96). Asia nähdään siis tärkeäksi.

Suomen kielessä on varmaankin satamäärin mieli-sanana käytötapoja, erityisesti yhdys-sanojen toisena osana. Ehdotus, että tieteellisissä keskusteluyhteyksissä mieli olisi noeman, saksan Sinn-sanana ja englannin sense-sanana vastine eikä kokemuksen kokonaisuuden nimi, ei tietenkään pyri rajoittamaan mieli-sanana mielestä käyttöä muissa yhteyksissä yleiskielessä. Kysymys on aivan muusta.

Ei voitane asiallisesti puolustaa sitä, että mieli-sanana käytetään samassakin esityksessä määrittelemättä vuoroin kaikkien mielen (kokemusten, merkitysten) kokonaisuuden nimenä ja toisaalta johonkin erityiseen noemaan (ja/tai sen laatuun) referoivasti. Silmäys esimerkiksi Vesa Oittisen (*n&n* 3/96) mainitsemiin filosofisten teosten artikkeleihin osoittaa, että näin tapahtuu.

Kun kaikkien mielen kokonaisuus nimetään sanalla tajunta, jää mieli-sanallekin selkeä käyttöalue. Mieleet ovat merkitsevyyden elementtejä, joissa tajunta realisoituu ja toimii. Mieli-sanana tällaisessa käytössä ilmentyisi samalla tajunnan olemus "olla mieliä jostakin" (tästä myös tajunnan perusluonnetta kuvaava ilmaisu: mielellisyys).

L. H:n viitaukset Agricolan ja Kalevalan kieleen puolustukseksi mieli-sanana käytölle eivät kokemuksen kokonaisuuteen referoivana tunnu vakuuttavilta. Agricolan sanonta "kyllä se kuuluu suomen kielen, joka ymmärtää kaiken mielen" voitaneen yhtä oikeutetusti tulkita fenomenologisesti siten, että Suuri Ymmärtäjä ymmärtää